

**30-letnica ustrelitve
Tomažiča in tovarišev**

**Jutri, 15. m. ob 20. uri
spominska svečanost v
Kulturnem domu v Trstu,
v nedeljo, 19. t. m. ob
15. uri na Opčinah**

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
34131 Trst - Ulica Capitolina, 3
Telef. 744-046 / 744-047

DOPISNIŠTVO za goriško pokrajino:
34170 Gorica - Ulica Locchi, 2
Telef. 24-36

NAROČNINA: Letna 1.000 lir, polletna 550 lir
Poštni tekoči račun: Trst 11/700

Obnovljena izdaja - Leto XXIII - Štev. 18 (782)

TRST - 14. decembra 1971

Posamezna številka 50 lir

Quindicinale Sped. in abbonam.
Petnajststnevnik Postale - Gruppo II

«Dol s fašizmom, naj živi komunizem!»

TRIDESET LET je minilo od tistega turobnega decembrskega jutra, ko se je iz strelišča pri Opčinah razlegal vzklik: «Dol s fašizmom, naj živi komunizem!» To je bil vzklik Pinka Tomažiča, enega izmed petih slovenskih fantov, ki jih je tisto jutro pokosil fašistični rafal; bil je vzklik čeravno mladega vendar priznane in vplivnega voditelja komunističnega gibanja v naši deželi.

Pinko Tomažič je padel za stvar, v katero je neomajno veroval, brez oklevanja, s pogumom in ponosom, kar je lastnost izrednega človeka.

Naravno je, da je pustil za se boj veliko praznino. Umor takega človeka ravno v času, ko je protifašistično gibanje nujno potrebovalo čvrste in sposobne voditelje, ko je komunistična partija nujno potrebovala povsem predane in zrele kadre, ko je mladina utrjevala svojo organizacijo in se vneto pripravljala na oborožen upor, je pomenil neprecenljivo škodo.

Fašisti so vedeli, da bo s Pinkom Tomažičem izginila genialna osebnost. Zato so sklenili, da Tomažiča umore. Niso pa vedeli, kakšen odmev bo imela njegova smrt. Napačno so ocenjevali sadove njegovega dela in dela drugih tovarišev. Niso vedeli, da so že tedaj za Tomažičem in tovariši stali tisoči ljudi, pripravljeni, da nadaljujejo boj, ne meneč se za žrtve, katerim so se izpostavljali.

Ko govorimo o Pinku Tomažiču, govorimo o človeku, ki se je pravilno zavedal pomena široke protifašistične fronte in združitve vseh demokratičnih, protifašističnih komponent; govorimo o človeku, ki je znal z velikim razumevanjem razpravljati z mladino, ženami, delavci, kmeti in tudi z vojaki, katerim je kazal pravilno pot v boju proti fašizmu in za svobodo.

Kakšno širino je imelo takratno protifašistično gibanje je med drugim potrdil tudi sam monstrozni proces, na katerem so fašisti sodili šestdesetim ljudem, ki so sicer po nazoru pripadali različnim tokovom, vendar so imeli skupni cilj: zrušenje fašizma.

Pinko Tomažič je bil človek, ki se je pravilno zavedal tudi pomena razrednega boja. Trdno je bil prepričan, da ni dovolj zrušiti fašizem temveč, da je treba odpraviti izkoriščanje človeka po človeku, odpraviti razrede, ki so fašizmu ugladili pot h krmilu državnega ustroja. Zato se je s tako odločnostjo bojeval za stvar delavskega razreda, za prihod tega razreda na oblast.

Toda Pinko Tomažič se je pravilno zavedal tudi pomena in

PINKO TOMAŽIČ

ternacionalizma in bratstva med narodi — zlasti bratstva med tuživečima narodoma in solidar-

nosti z zatiranimi narodi. Tudi v Delu, ki ga je nekaj časa izdal ilegalno, je odločno zagovarjal ideje internacionalizma in bratstva med narodi. Po njegovi ustrelitvi so te ideje nadaljevali njegovi nasledniki, v prvi vrsti komunisti in tisoči partizanskih borcev. Te njegove ideje so tudi danes žive. Krepko se odražajo v naši partiji, v številnih akcijah pa tudi v raznih pridobitvah, ki so bile izvojevane.

Boj, ki ga je vodil Pinko Tomažič, je bil boj milijonov komunistov, katere je omenil tudi v svoji politični oporoki, tistih komunistov, ki so se žrtvovali tako kot se je on žrtvoval za stvar svobode, pravice in demokracije. Žrtev Tomažiča je bila zelo podobna žrtvi tovarišev, ki se tudi danes borijo, ki umirajo v Vietnamu, trpijo v ječah v Grčiji, Španiji in drugod po svetu. Ime Pinka Tomažiča lahko družimo

JELKA GERBEC

(Nadaljevanje na 4. strani)

Delegacija Slovencev pri predsedniku vlade

Predsednik vlade poslanec Emilio Colombo je v četrtek, 2. decembra 1971 sprejel delegacijo Slovencev Furlanije-Juljske krajine. Sprejel jo je v Palači Chigi v Rimu, kjer je sedež predsedstva vlade. Člani delegacije so obrazložili spomenico, ki je bila že 3. decembra 1970 odposlana v Rim.

Delegacijo so sestavljali: poslanec Albin Škerk, Dušan Lovriha, Jože Jarc, Miroslav Pahor, Klavdij Palčič, Damjan Pavlin, Izidor Predan, Boris Race, Avgust Sfiligoj, Drago Stoka, in Marko Waltritsch, spremljali pa so jo tudi predstavniki slovenskega tiska. Delegacijo je predsedniku vlade predstavil poslanec Albin Škerk.

O srečanju slovenske delegacije s predsednikom vlade je bilo objavljeno naslednje uradno sporočilo:

«Predsednik ministrskega sveta poslanec Colombo je sprejel v palači Chigi zastopnike podpisnikov spomenice, ki zadeva vprašanja slovenski jezikovne manjšine. Med pri srčnim srečanjem so člani delegacije imeli priložnost obširno prikazati svoje stališče o teh vprašanjih. Predsednik vlade je nato pojasnil kriterije vladne dejavnosti o snovi, ki je bila predmet pogovora.»

Slovenskim časnikarjem, ki smo spremljali delegacijo v Rim, ni bilo dovoljeno prisostvovati srečanju s predsednikom vlade. Ni ti televiziji in fotoreporterju niso dovolili narediti nekaj posnetkov. Zato povzema-

mo sintezo govora preds. vlade iz sporočila, ki ga je objavil tiskovni urad palače Chigi.

V razgovoru s predsednikom vlade so člani enotne delegacije Slovencev podčrli naslednje:

«Jutri, 3. decembra poteče eno leto odkar je bila odposlana vam, gospod predsednik, spomenica, katero je podpisalo 27 kvalificiranih predstavnikov političnih, kulturnih in gospodarskih organizacij slovenske narodnostne manjšine Furlanije - Juljske krajine.

Minilo je 26 let od konca vojne, 24

let odkar je stopila v veljavo republiška ustava, 17 let odkar je bil podpisna posebni statut londonskega sporazuma in 7 let odkar je bila ustanovljena dežela Furlanija - Juljska krajina, toda še vedno se ne izvajajo določila ustave, ki predvideva tudi uveljavitev posebnih norm za zaščito narodnostnih manjšin.

Slovinci videmske pokrajine, ki žive v okviru Italije že več kot eno stoletje, ne uživajo nobene pravice;

M. KAPELJ

(Nadaljevanje na 2. strani)

Jasne in senčne strani obiska v Rimu

Nadaljujmo enotne akcije

Dne 2. decembra je predsednik vlade poslanec Colombo sprejel delegacijo, ki je zastopala vse komponente slovenske manjšine v Italiji. Ta, nedvomno, pomemben dogodek je rezultat dolgotrajne, odločne, vztrajne in enotne iniciative, ki traja že več kot eno leto, saj je bila zahvala po srečanju s predsednikom vlade postavljena že 3. decembra 1970.

Srečanje s predsednikom Colombom je torej rezultat široke in trdne enotnosti, ki se je ustvarila med Slovenci, je pomemben rezultat vztrajnega dela, mobilizacije in utrjevanje vrst, v katerih se dejansko lahko spoznajo prav vsi Slovenci, ki živijo v Italiji. Ne da bi se s tem hvalili in ne da bi komurkoli skušali kaj odvzeti, podčrtujemo, da so komunisti na raznih ravneh veliko doprinesli za doseg tega rezultata.

Sedaj je treba oceniti rezultate rimskega srečanja, presoditi izjave poslanca Colomba in torej stališča vlade. Colombo je dal nekatere načelne izjave sklicujoč se na ustavo.

Izrekel se je proti sleherni obliki asimilacije, podčrtal je važno vlogo jezikovnih manjšin. Rekel je, da so manjšine činitelj rasti kulturnega bogastva države in sredstvo za sporazumevanje med narodi. Mi, komunisti, prav gotovo ne bomo zanimali ali omalovaževali vrednosti načelnih trditvev o vprašanjih velikega pomena, kakršno je prav vprašanje.

(Nadaljevanje na 4. strani)

Nov mejnik v odnosih

Slovenski in italijanski komunisti smo prvo srečanje enotne delegacije slovenske narodne skupnosti s predsednikom vlade Colombom pozdravili kot nov mejnik v odnosih med Slovenci v Italiji in državno izvršno oblastjo.

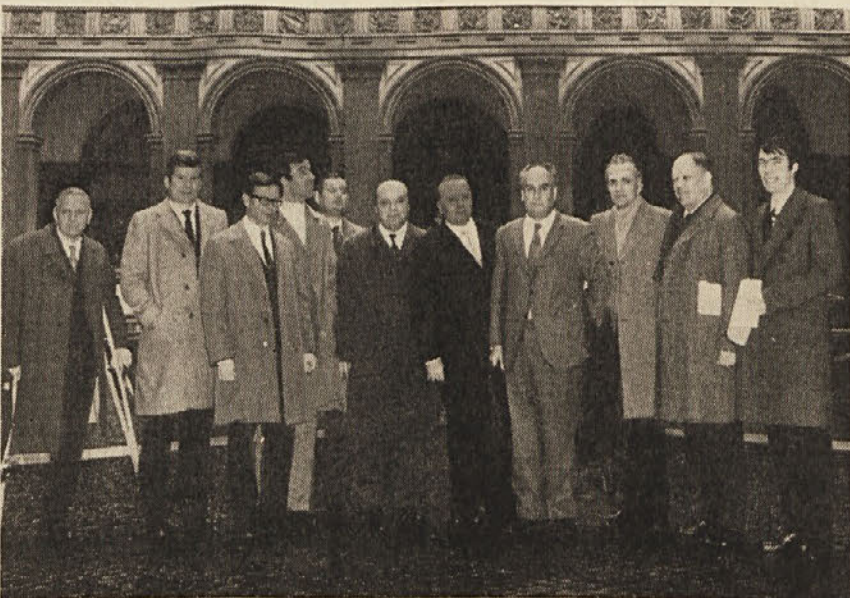
Smatramo, da je do tega srečanja prišlo iz sledečih pomembnih razlogov. Dolgoletna vztrajna in odločna borba na vseh ravneh, ki so jo vodili Slovenci in demokratični Italijani za popolno enakopravnost, za zakonitev in zaščito vseh pravic Slovencev v Italiji. Velika večina Slovencev se ni izolirala, temveč se je vključila v splošno deželno in državno problematiko ter stopila v borbo proti fašističnim grožnjam, za družbeni demokratični razvoj in za napredne socialne in gospodarske reforme. Odločilne važnosti pa je bilo dejstvo, da je bil v dobršni meri poražen strupeni in škodljivi protikomunizem, kar je omogočilo enoten nastop vseh slovenskih predstavnikov.

O samem obisku in o razgovoru delegacije s preds. vlade bomo podpisniki spomenice izdali uradno izjavo, vendar smo prepričani, da se bomo v našem delovanju in borbi pogostoma na to sklicevali. (*)

Srečanje kot tako pozitivno ocenjujemo, žal pa ne moremo biti zadovoljni z rezultati, čeprav je predsednik vlade dal nekaj načelnih pozitivnih izjav, ki jih bomo podrobno proučili. Colombo pa ni odgovoril na številna vprašanja, ki so nakazana v spomenici, in jih je delegacija med srečanjem obrazložila. Izrekel ni tudi nikakršnega obžalovanja glede odgovornosti prejšnjih in sedanje vlade za negativno ravnanje, katerega je bila doslej deležna slovenska narodna manjšina. Tudi ni jasno povedel kako misli vlada rešiti vsa odprta vprašanja. Vprašanja Slovencev videmske pokrajine je tolmačil zelo negativno, češ da vladi o tem vprašanju prihajajo protislovna sporočila. Prav tako se ni jasno izrekel o zakonskih osnutkih KPI in PSI, ki so bili predloženi parlamentu.

DUŠAN LOVRIHA

(Nadaljevanje na 4. strani)

Člani slovenske delegacije v Rimu

Slovenska delegacija pri predsedniku vlade

(Nadaljevanje s 1. strani)

zanikajo jim celo, da pripadajo narodnostni manjšini. Slovenci goriške pokrajine uživajo samo pravico, da imajo šole v svojem materinem jeziku. V tržaški pokrajini imamo poleg slovenske šole tudi posebni statut londonskega sporazuma, ki pa se le deloma izvaja.

Zahtevali smo ta razgovor ne le za to, da bi obrazložili enotno spomenico, s katero je bila vlada že seznanjena, temveč tudi za to, da bi izvedeli, kaj namerava vlada ukreniti za rešitev perečih vprašanj. Med drugim pričakujemo takojšen poseg vlade in torej največjo podporo in dobro politično voljo za to, da se postavijo na dnevni red pristojnih parlamentarnih komisij zakonski predlogi, ki se tičejo slovenske manjšine:

Zakonski predlog o pravni zaščiti Slovencev v Italiji, ki ga je v senatu predložil senator Sema, v poslanski zbornici pa poslanec Škerk.

Predlog zakona, ki ga je predložil poslanec Fortuna (predlog zakona števil. 3536) o posebnih normah za zaščito slovenske jezikovne skupine.

Predlog zakona Škerk-Belci števil. 558/686/A o slovenskih šolah v goriški in tržaški pokrajini.

Zakon «voto» deželnega svetovalca Štoke.

Resolucijo Slovenske skupnosti in naše manjšine v Italiji.

Ti ukrepi, tudi če bi bili uresničeni, smo prepričani, ne bi dokončno rešili vprašanja slovenske manjšine, vsekakor pa bi pomenili pomemben korak naprej na poti nadaljnjega razvoja. Zato pričakujemo od vas, gospod predsednik, točne obveznosti.

To, kar danes zahtevamo od vlade, ni nič izrednega, saj spada v okvir demokratičnih svoboščin. Vse to nam more dati demokratična Italija, ki je izšla iz odporščitve, v katerem so veliko prispevali tudi državljani slovenskega jezika.

Pripadniki naše narodnostne skupnosti, ki živijo v videmski, goriški in tržaški pokrajini so, kljub členu 3 ustave, ki zagotavlja enakost državljanov, porazdeljeni na tri kategorije. Fašizem ni delal nobene razlike med Slovenci. Takrat smo bili vsi zapisani smrti. V zvezi s tem navajamo samo en primer. Slovenci in Hrvati v takratni Julijski krajini smo predstavljali približno en odstotek celotnega prebivalstva v državi, toda od skupnih 42 smrtnih obdobjih v 27.737 let ječe, ki jih je izreklo posebno sodišče, gre 33 smrtnih obdobjih, ali skoraj 80 odstotkov, ter 4.893 let ječe, ali 18 odstotkov, na račun Slovencev in Hrvatov.

Velika večina Slovencev v videmski pokrajini je v mejah Italije že od leta 1866, toda ni nikoli uživala niti najmanjše narodnostne pravice, razen v nekaterih cerkvah pred nastopom fašizma in danes. Če izvzamemo malenkostno deželno podporo kulturnemu delovanju, ni bilo doslej v tej pokrajini ničesar storjeno v prid Slovincem. Zaradi težkega gospodarskega položaja je moralo iz Benečije oditi okrog 15.000 rojakov. Slovincem v goriški pokrajini je bila po letu 1947 potrjena samo slovenska šola.

V primerjavi s težkimi razmerami v letih po vojni je v zadnjem obdobju odnos do pripadnikov slovenske narodnostne skupnosti doživel določen razvoj. Za veliko večino italijanskih državljanov predstavljamo Slovenci obogatitev celotne skupnosti državljanov. Toda to ne zadostuje. Zagotoviti je treba nacionalno bodočnost s tem, da se nam priznajo manjšinske pravice, da nas z zakoni zaščitijo, da se popravijo

krivice, ki nam jih je storil fašizem.

Uživati hočemo enake manjšinske pravice kot jih uživajo druge narodnostne manjšine v državi. Za vse Slovence v deželi Furlaniji-Julijski krajini, torej v videmski, goriški in tržaški pokrajini, morajo veljati enake narodnostne pravice. V videmski pokrajini je treba uveljaviti ustavo v celoti in ustvariti stanje, kakršno je v ostalih delih dežele. Nihče ne sme ovirati Slovincem v tej pokrajini uporabe slovenskega jezika.

Naša narodnostna vprašanja je treba globalno in ne postopoma rešiti. To pomeni, da morajo zakonodajni in upravni ukrepi za zaščito naše narodnostne skupnosti obsegati vsa področja življenja.

Ob sprejemanju posebnega statuta avtonomne dežele Furlanija-Julijska krajina leta 1962 smo bili Slovenci prepričani, da bo dežela zaščitila naše narodnostne pravice podobno kot v Dolini Aosti in v Gornjem Poadižju. Člen 3 posebnega statuta naše dežele le programatično priznava enakost pravic in ravnanja, ne glede na jezikovno skupino. Zamujena je bila zgodovinska prilika, da bi z uresničitvijo dežele bile zagotovljene vse manjšinske pravice celotne jezikovne skupnosti in posameznikom.

Avtonomno deželo Furlanijo-Julijsko krajino in krajevne ustanove je treba pooblastiti, da podvzamejo določene ukrepe, da se uresniči načelo o široki samoupravi, zagotoviti je treba širok obseg zaščite bodisi naše skupnosti, bodisi posameznikov. Noben državni ali deželni zakon, odnosno upravni ukrep katere koli ustanove ter gospodarsko-družbeni načrti na kateri koli ravni ne smejo biti v nasprotju z interesi naše narodnostne skupnosti.

Zaščititi je treba specifični značaj področja, kjer prebivajo Slovenci in skrbeti za njihov razvoj. Javni organi vseh vrst morajo posvečati posebno skrb upravičenim zahtevam in potrebam slovenske narodnostne skupnosti. Onemogočiti je treba sramotitev tradicij, jezika in kulture naše narodnostne skupnosti.

Slovenska šola mora biti razširjena tudi na videmsko pokrajino in upravi šolstva je treba dati široko avtonomijo in samoupravo.

Prilagoditi je treba potrebam naše skupnosti mrežo šol raznih vrst in stopenj od otroških vrtcev do univerz. Na tržaški univerzi je treba ustanoviti inštitute za študij jezika, zgodovine in kulture slovenskega naroda. Priznati je treba tudi diplome, ki so jih pripadniki slovenske manjšine dosegli v Jugoslaviji. Deželo je treba pooblastiti, da dodeli primerna finančna sredstva za sestavo in tisk šolskih učbenikov. Pripadnikom slovenske jezikovne skupnosti mora biti zagotovljeno poklicno usposabljanje v materinem jeziku.

Slovenski jezik mora biti v treh pokrajini izenačen z italijanskim jezikom. Pripadniki slovenske narodnostne skupnosti morajo imeti pravico uporabljati svoj materin jezik v izvoljenih organih vseh stopenj ter v ustnem in pismenem občevarju z vsemi sodnimi uradi, z vsemi organi in uradi javne uprave in z ustanovami, ki upravljajo javne koristi. Prav tako morajo uporabljati slovenski jezik uradi in javni organi v korespondenci in v ustnih odnosih. Uradni jezik šol s slovenskim učnim jezikom vseh vrst in stopenj, šolskih upravnih in nadzornih organov, mora biti slovenski.

Dosledno je treba uvesti dvojezično toponomastiko in dvojezične javne napise.

Ob upoštevanju, da je fašizem uničil glavni slovenski gospodarski potencial, posebno denarne zavode

in s tem tudi druge dejavnosti, so potrebni ukrepi finančne narave za okrepitev slovenskega gospodarstva vseh zvrsti. Za obstoječe slovenske denarne zavode je treba ustvariti režim, ki jim bo omogočil širši delokrog in nudil večja pooblastila. Na Goriškem je poleg tega treba povrniti škodo za s silo odtujeno imovino. V Beneški Sloveniji in Kanalski dolini naj se odpro delovna mesta ki bodo omogočila vrnitev emigrantov iz tujine.

Slovenske družbene, kulturne, strokovne, podporne in športne organizacije in ustanove morajo dobivati toliko sredstev iz javnih skladov, da bodo nemoteno delovale.

Vpeljati je treba televizijski program v slovenskem jeziku. Pri oblikovanju radia Trst A in televizije morajo sodelovati pripadniki slovenske narodnostne skupnosti prek posebnih organov.

Fašizem je prizadejal mnogo krivic Slovincem. Te krivice je treba dokončno odpraviti skrajno poenostaviti je treba tudi postopek za pridobitev prvotnih oblik priimkov oziroma imen.

Ponovno je treba odpreti rok za priznanje kvalifikacije partizana, političnega preganjanca in deportiranca. Ukiniti je treba vse fašistične zakone, ki so bili sprejeti v škodo slovenske narodnostne skupnosti.

Sinteza govora predsednika vlade

Predsednik vlade poslanec Colombo se je najprej zahvalil članom delegacije, ki so izčrpno obrazložili spomenico, nato pa je med drugim rekel, da zadevna vprašanja «pozorno proučujejo v okviru splošnega življenja skupnosti in upoštevajo — kjer se postavljajo ta vprašanja — vrednost mirnega sožitja». Podčrtal je dalje, da je treba «različnost ocenjevati kot kulturno bogatstvo države» in pojasnil pomembno vlogo jezikovnih manjšin tudi kot «sredstvo za sporazumevanje med narodi». Zatem se je izrekel proti vsaki obliki asimilacije in pojasnil, da vlada namerava «s potrebno občutljivostjo in previdnostjo ohraniti harmonijo, ki se je ustvarila med različnimi jezikovnimi skupinami in ki je predpogoj za demokratični in omikani razvoj zainteresiranih področij».

Predsednik Colombo je nato dejal: «Ta vprašanja so očitno povezana z zgodovinskimi in ambientalnimi značilnostmi. Za vse to pa obstaja načelo zaščite, ki izhaja iz ustave, toda očitno je tudi obstoj različnih okoliščin in zaradi tega so različni tudi načini izvajanja istega načela».

Predsednik vlade je omenil tudi ustanovitev dežele Furlanije-Julijske krajine ter rekel, da «so se bistveno izboljšali posebni instrumenti za slo-

vensko jezikovno manjšino od področja šolstva do sredstev socialnega občevarja ter podpore kulturni in rekreativni dejavnosti življenja te skupnosti». Rekel je tudi, da bo vlada «uresničila možne pobude za zagotovitev kulturnega napredka italijanskih državljanov slovenske narodnosti, vedno v spoštovanju ustavnih načel in demokratične ureditve, kot dopolnilo težkega razvoja, ki je privedel odnose med italijansko in slovensko skupino do tega, da se jih lahko oceni kot povsem zadovoljive. Tako na primer na področju šolstva, kjer se je vlada obvezala, da bo pospešila postopek za sprejem zakonskega predloga poslancev Škerka in Belcija in drugih.

Potem, je predsednik vlade govoril o pripravljenosti vlade, da sprejme zahteve na področju univerze, «vedno ob spoštovanju avtonomije pristojnih akademskih organov», ter opozoril da stvarno podporo ustanovam in združenjem, v katerih se udeležuje slovenska jezikovna manjšina. Posebej je omenil Slovensko gledališče v Trstu.

Vzporedno s tem je predsednik vlade omenil polno pripravljenost vlade, za to, da se ukinejo norme, ki

(Nadaljevanje na 4. strani)

Tristotisoč nas je bilo v Rimu

Velika demonstracija proti fašizmu

Prejšnjo nedeljo je Rim pretresla velika množična demonstracija proti fašizmu. Bilo nas je tristotisoč! Preplavili smo s svojimi rdečimi zastavami rimske ulice. Preplavili smo jih z mladino, ki nosi danes, kakor včeraj očetje v hribih, rdečo ruto okoli vratu in pozdravlja s pestjo.

Ob takih prilikah ni incidentov. Tudi policije ni zraven, ker se zaveda, da je nepotrebna. Pa je prav, da to vedo odgovorni krogi, ker je antifašizem v Italiji tudi sinonim reda, demokracije, miru.

Mogočna demonstracija 300 tisoč državljanov na Trgu del Popolo je dokazala, koliko zmore antifašistična mobilizacija in dokazala oklevajočim, da je skrajni čas, ko je treba fašizem izruti iz družbenih struktur.

Nekaj misli iz govorov, iz pogovorov in gesel, ki jih je mladina skandirala:

«Izvoliti je treba antifašista za predsednika republike».

«Očistiti je treba birokracijo».

«Čistko je treba narediti v policiji».

«Policija ne sme več biti vojaško telo».

«Podrediti se mora demokratičnim oblastem in sodišču».

«Vojsko je treba demokratizirati v duhu ustave».

«Antifašizem pomeni boj proti reakciji danes: boj za reforme».

«Novi val fašizma se je pričel z bombami v Milanu».

«Zapreti je treba morilce Pinellija».

«Najti resnične krivce za bombe v Milanu, med fašisti».

Kaj pa pomeni manifestacija v Rimu za nasprotnika?

Ve, da smo enotni. Komunisti smo bili hrbtenica te mobilizacije, toda z nami so bili demokristjani, socialisti, republikanci, drugi demokrati, liberalna mladina...

Nasprotnik ve tudi, da ga lahko stremo, če bi si upal stopiti na pot pustolovščin.

Ve tudi, da je mladina naša. Mladi rod gleda drugače v jutrišnji dan.

In ta mladi rod mora načeti prvo antifašistično reformo: reformo vzgoje, reformo šolstva.

Šola mora biti antifašistična, ker je šola italijanske republike. To republiko ureja ustava, ki ni nevtralna, temveč antifašistična.

V Rimu smo bili tudi Slovenci. Bili smo skupaj z italijanskimi tovariši iz Trsta in Gorice, furlanskimi partizani in zadrugarji iz Emilije - Romagne. Nosili smo svoje transparente, prepevali svoje partizanske pesmi, da se je razlegalo po rimskih ulicah.

V Rim smo šli, predstavniki prosvete in kulture, mladinci in delavci, pripadniki slovenske manjšine, da dokažemo, kako tesno je naš boj povezan z bojem antifašistične fronte v Italiji.

Antifašizem je pogoj, da se naši odprti problemi rešijo. Je jamstvo iskrenosti, je tok zgodovine, ki smo ga Slovenci pognali že leta 1941, ko smo sredi zaslužnjene Evrope prižgali plamen odpora proti okupatorju.

Mi, tržaški, goriški in beneški Slovenci, smo po svoji naravi za svobodo, smo antifašisti.

Zato smo bili v Rimu in skupaj z italijanskim ljudstvom započeli veliko delo: spremembo republike, da bo v duhu ustavne demokracije hitreje zakorakala v naprednejši smeri. Tudi za nas.

St. S.

Transparenti s slovenskimi gesli na demonstraciji v Rimu

Ob 30. obletnici zloglasnega procesa

Spomini na Pinka Tomažiča

Mnogokrat smo že pisali o življenju in delu Pinka Tomažiča, vendar ga še vedno dovolj ne poznamo. Da je tako, nam potrjujejo tudi pričevanja tistih, ki so z njim sodelovali, se borili in žrtvovali. Za današnje številko smo izbrali sestavek, ki ga je napisal tovariš Vladimir Dujmovič in je bil objavljen v tedniku Primorske novice. Sestavek objavljamo v nekoliko skrajšani obliki.

Kot udeleženec tega procesa in sodelavec Pinka Tomažiča, po katerem je ta proces v javnosti tudi poznan, želim obuditi nanj nekaj spominov.

Pinka Tomažiča sem prvič srečal v emigraciji v Jugoslaviji, nato pa v času pred in ob samem procesu.

V emigracijo je Tomažič pobegnul jeseni leta 1935, ko ga je fašistična policija že preganjala zaradi njegovega delovanja v vrstah delavskega gibanja v Trstu. Ves prežet z antifašističnim duhom je kot prepričan marksist in politično izkušen pripadnik komunistične partije takoj navezal stike z naprednimi političnimi emigranti iz Julijske krajine, ki so tedaj živeli v Mariboru, Ljubljani, Zagrebu in drugih krajih Jugoslavije. Bili so časi tako imenovanega drugega velikega emigrantskega vala mladih vojni obveznikov, ki so raje pobegnili v Jugoslavijo, kot da bi služili fašističnemu imperialističnemu pohodu v Etiopijo.

V Mariboru sem bil član primorskega emigrantskega društva Nanos že od leta 1931. Spoznal sem Pinka Tomažiča pozimi leta 1936, ko je zahajal v društvo in predaval o socialni tematiki in perspektivah nadaljnje usode ter boja našega ljudstva. Iz vrst emigrantov je izbral razen mene še druge napredno misleče tovariše in jih organiziral v komunistično skupino.

Tedaj smo živeli v strašnem pomanjkanju in brezposelnosti. Vodstvo društva je bilo v rokah tedanjemu jugoslovanskemu režimu zvestih elementov, ki so preganjali komuniste, če so le zasledili kakršnokoli njihovo dejavnost. Izvedli smo tudi razne konkretne akcije proti neznošnim socialnim razmeram. Navajam primer, ko se je Tomažič udeležil stavke delavcev tekstilne tovarne. Policija je zaslišala mene, primorskega emigranta Angela Segulina in še druge, vendar pa niso ob tej priliki odkrili Tomažičeve dejavnosti, čeprav je deloval v društvu in izven njega s premišljenimi in uspešnimi prijemi.

Komunisti so tedaj začeli z obširno akcijo za pomoč republikanski Španiji. Tomažič se je tedaj povezal tudi z Angelom Besednjakom-Donom, narodnim herojem, ki je pozneje junško padel v NOB, in z drugimi mariborskimi komunisti. Za njegovo kratko obdobje v tem kraju je pokazal lastnosti premišljenega organizatorja in taktičnega revolucionarja.

Potem je Pinko Tomažič obiskoval univerzo v Zagrebu, do januarja 1937, ko so ga izgnali iz Jugoslavije. Policijski organi so ga aretirali na Brennerju. Bil je namenjen v Švico, da bi od tam nadaljeval pot v Španijo. Po krajšem bivanju v tržaškem zaporu, so ga izpustili na svobodo. V Trstu je v težavnih razmerah policijskega nadzorstva nadaljeval s svojim političnim delovanjem zlasti med mladino.

Illegalno komunistično gibanje na Primorskem je s Tomažičevo vrnitvijo v Trst dobilo nov polet. V sodelovanju z Alojzom Budinom in dru-

gimi komunisti je ustanovil v Mejah pri Zgoniku ilegalno tehniko, v kateri so tiskali Delo, slovensko glasilo Komunistične partije Italije.

Množili so se stiki, tajni sestanki razne akcije proti fašizmu. Posebno učinkovito je bilo razobešanje rdečih zastav, širjenje protifašističnega tiska, priprave za oboroženo vstajo, pritegovanje novih somišljenikov v gibanje itd. Medtem so Pinka Tomažiča junija 1937 poklicali na odsluženje vojaškega roka v Pisto. Tam je učil pisati in brati italijanske vojake iz južne Italije. Domov se je vrnil oktobra 1938.

Delavsko gibanje je v tistem času zajemalo Trst, oblico, divaško območje, Kras, Vipavsko dolino, slovensko Istro in goriško območje. Skupaj s pripadniki narodnega protifašističnega gibanja na Primorskem je postalo prava ljudska fronta. Sicer smo imeli različne svetovnonazorske poglede, vendar smo bili enotni v prepričanju, da moramo v usodnih trenutkih zadati fašizmu odločilen udarec. V ilustracijo političnih ciljev komunističnega gibanja navajam nekaj ugotovitev s sestavka «Uprli so se fašizmu» (Vid Vremec, Primorski dnevnik, decembra 1963).

«Pokrajinska konferenca KPI za Julijsko krajino je bila tretjo nedeljo v aprilu 1940 v nekem borovem gozdiču blizu Briščkov. Nekateri udeleženci so prišli čez polje, drugi z vlakom in tudi s kolesi. Sešli so se: Pinko Tomažič, Alojz Budin, Srečko Colja, Rudi Wilhelm, Ferdo Rukin, Kristjan Gulja, Armid Ukmar, Ludvik Požrl, Ivan Gašperšič, zastopniki ilirskobistriškega, postojnskega in goriškega področja ter dva Tržačana italijanske narodnosti.

Alojz Budin je najprej na kratko obrazložil nekaj splošnih ugotovitev o političnem položaju, nato je prevzel besedo Pinko Tomažič. Z umirjenim tonom je povzel izkušnje prehojene poti. V roki je držal listič tankega papirja, iz katerega je razlagal temeljne točke bodočega akcijskega programa. Njegove besede so ostale poslušalcem v živem spominu...»

Pred vstopom fašistične Italije v imperialistično vojno maja 1940 je

prišlo do številnih aretacij v vsej Julijski krajini. Aretirali so osmuljene komuniste, slovenske narodnjake, krščanske socialiste in veliko število mladih ljudi. V nekaj mesecih so strpali v tržaški zapor Coroneo, v koprške in v druge zapore na stotine političnih pripornikov.

Začelo se je mučno obdobje preiskovalnega zapora, polno nasilja nad nekaterimi priporniki. OVRA (posebna fašistična policija) se je znala posebno nad tistimi obtoženci, katere so sumili, da imajo opravka z orožjem, prav tako zoper voditelje protifašističnega delovanja.

Proces se je začel 2. decembra 1941 v dvorani porotnega sodišča v Trstu, kamor je prišlo posebno fašistično sodišče. Člani so bili sami visoki fašistični oficirji pod predstvom fašističnega konzula, generala Tringaleja Casanove.

Državni tožilec je zahteval za 60 obtožencev 12 smrtnih odsodb in skupno 973 let zapornih kazni. Dne 14. decembra so razglasili razzsodbo.

Procesu je prisostvovalo 60 obsojencev in so bili obsojeni na naslednje kazni: Anton Abram (30 let), Anton Babič (oproščen), Alojz Besednjak (6 let), Franc Bizajl (30 let), Radivoj Bobič (oproščen), Milan Bolčič (15 let), Viktor Bobek (smrt), Mirko Brovč (30 let), Alojz Budin (30 let), Oscar Caramore (1 leto in 6 mesecev), Srečko Colja (16 let).

(Nadaljevanje na 4. strani)

Koncerti zbora Primorec in ansambla Miramar

18. decembra nastop v dvorani na stadionu Prvi maj v Trstu

Po nedavnem zelo uspešnem gostovanju v Puli sta pevski zbor Primorec iz Trebč in harmonikarski ansambel Miramar iz Trsta gostovala tudi v Trbovljah, pripravljata pa se tudi na nastop v veliki dvorani na stadionu Prvi maj v Trstu. Gosto-

vanje v Trbovljah je bilo v soboto 11. decembra, nastop v dvorani na stadionu Prvi maj, kjer bosta zbor in ansambel gosta prosvetnega društva Slavko Škamperle, pa bo 18. decembra.

Zapisali smo, da je bilo gostovanje v Puli uspešno. Koncert je bil v veliki dvorani Doma J. N. armije, ki je bila do kraja zasedena. Med prisotnimi je bilo mnogo uglednih kulturnih delavcev. Prisotni so bili tudi predstavniki oblasti. Nastopajoče je pozdravil predstavnik mestne občine tovariš Miha Debeluž. Po koncertu je bil sprejem, katerega so se udeležili tudi člani pevskega zbora Matko Brajša — Rašan iz Pule, ki bo sredi januarja 1972 gostoval na Tržaškem. Na sprejemu sta govorila predsednik Kulturno — prosvetne zajednice (prosvetne zveze Op. uredn.) mesta Pule tovariš Mario Mikolič. Tako koncert kot sprejem, bosta prav gotovo ostala vsem, ki so se ju udeležili v najlepšem spominu.

Gostovanje v Trbovljah je bilo zelo uspešno. Pevci in godbeniki so bili pristrčno sprejeti. Doživetja v tem prijaznem rudarskem središču bodo ostala v najlepšem spominu.

M. K.

GLASBENA MATICA - TRST

V nedeljo, 19. decembra ob 16. uri

v Kulturnem domu v Trstu

ZBOR IN ORKESTER
«CONSORTIUM MUSICUM»
iz Ljubljane

Oporoka komunista

Star sem 26 let in ljubim življenje. Užival sem vsak njegov hip, najmanjši njegov trenutek. Ljubim človeštvo, ljubim otroke, ljubim naravo, naš Kras, naše gore in morje. Toda ravno zato, ker ljubim vse, kar me obkroža, dam brez kakršnega koli obžalovanja življenje za stranko, za bodočnost, za odpravo hlapčevstva, za odpravo izkoriščanja človeka po človeku, za zmago komunizma.

Statistično ima moja smrt malenkostno vrednost, kajti po vsem svetu žrtvujejo sedaj svoje življenje milijoni tovarišev in tovarišic, ki so brez dvoma boljši in bolj vredni, da bi živeli, nego jaz.

Ko boste analizirali naše delovanje, boste gotovo našli ogromno pogreškov, ogromno hib. Toda odpustite meni in vsem onim, ki se sedaj borijo proti imperializmu, ker je naša borba težka in so naše moči šibke. Skušajte naše hibe razumeti, skušajte jih opravičiti z našim zgodovinsko političnim položajem. Vedite pa, da smo se vedno borili z vsemi silami proti buržoaziji, za zmago delavskih množic, za zmago proletariata, za ustanovitev slovenske sovjetske republike in za zvezo sovjetskih republik vsega sveta.

In ko bo slovenska mladina, komunistična mladina živela v svoji sovjetski republiki, naj se spomni nas in vseh onih borcev, ki so se pred nami in ki se bodo za nami borili za odpravo kapitalizma, za komunizem, da nadaljujejo pot, ki smo jo z velikimi težkočami začrtali.

Mi smo dali za stranko največ, kar lahko damo: Življenje!
Živela zmaga komunizma!

11. decembra 1941.

PINO TOMAŽIČ

Pobuda sekcije KPI v Barkovljah

V soboto, 26. novembra je sekcija KPI «Marij Matjašič - Milan» v Barkovljah priredila spominski večer za tovarišem Venčkom Krečičem, ki je umrl pred petimi meseci. O osebnosti pokojnega tovariša in o njegovem delovanju so govorili tovariši Franc Gombac, podpredsednik kontrolne komisije tržaške federacije KPI, Jelka Gerbec, tajnica sekcije KPI v Barkovljah in Riko Pertot, barkovljanski rojak, stari prijatelj pokojnika. Spregovoril je tudi predstavnik barkovljanskega prosvetnega društva.

Tovariš Venček Krečič, ki je izšel iz zavedne slovenske delavske družine, je že kot mlad fant začel svoje družbene udejstvovanje v okviru barkovljan-

skega pevskega zbora in prosvetnega društva. Društvo in idejni tok, ki mu je tovariš Venček sledil, nista osnovala svojih programov in usmeritev na razrednih razlikah in socialnih osnovah, temveč na narodnoobrambnih temeljih. Nasprotovala sta delovanju Ljudskega odra, ki ga je na Tržaškem osnoval tovariš Ivan Regent in v okviru katerega je predaval tudi Ivan Cankar. (V tistem času je Ljudski oder deloval tudi v Barkovljah).

V okviru te izkušnje se je tovariš Venček spopadel s fašistično drhaljo ki je postajala čedalje nasilnejša in vedno bolj napadalna. Svojo prosvetno-kulturno dejavnost je po koncu prve svetovne vojne vpletal z borbo proti fašističnemu rovarjenju, kateremu se je s skupino barkovljanskih protifašistov odločno zoperstavil. V boju za obrambo krajevnega društva, ki so ga fašisti napadli, je zadobil tako hude udarce v glavo, da je obležal nezavesten. Od takrat mu je vid začel pojemati in leta 1930 je popolnoma oslepel. Fašistična policija ga je prvič priprla leta 1929. Po treh dneh je bil izpuščen na svobodo, a z opozorilom, da ga bodo konfinirali, če ne bo opustil delovanja. Toda grožnje, batine in niti oslepelost niso upognile značaja tovariše Venčka. Nadaljeval je svoje delovanje v podtalnem gibanju, ki se je čedalje bolj širilo in krepilo.

Leta 1942 je v Barkovljah osnoval organizacijo osvobodilne fronte. Prvi sestanek OF je bil v gostilni pri svetilniku, v kateri se takrat fašisti niso shajali. V teku dveh mesecev je pritegnil k OF okrog petdeset barkovljanskih protifašistov, ki so zbirali oblačila, zdravila, denar in druge potrebščine za partizane. Zelo aktivna je bila zlasti skupina žena.

Po prevratu, 8. septembra 1943, se je delovanje te skupine močno ojačilo. Na področju Barkovljah je bilo osnovanih pet odborov OF, pet skupin protifašističnih žena in pet skupin slovenske mladinske fronte. Ta mreža odporiških organizacij, seveda, ni bila edina v Barkovljah, saj je na tamkajšnjem terenu aktivno delovala tudi skupina komunistov in močna skupina komunistične mladine.

Marca 1943 so tovariša Venčka drugič aretirali. V zaporu je ostal do 8. septembra istega leta. Tedaj je skupaj s 1400 protifašisti zbežal iz koronejskega zapora.

Tovariš Venček je mnogo let sodeloval s tovarišem Rikom Žnidarčičem, ki je bil med ustanovitelji KPI, in s tovarišem Marijem Matjašičem, tajnikom partije v Barkovljah, ki je bil obenem tudi član pokrajinskega partijskega vodstva. Tov. Matjažiča so fašisti ustrelili v ulici Boveto v Barkovljah dne 13. februarja 1945.

V vseh poveljnih političnih bojih za rešitev socialnih vprašanj, za obnovu in razvoj, za narodnostne pravice Slovencev, je bila vidna prisotnost tovariša Venčka, dobro pripravljene in sposobnega ter politično zrelega človeka. Bil je ugleden voditelj partije ne le v domačem kraju temveč na pokrajinski ravni, istočasno pa je bil tudi vpliven član vodstva kulturno-prosvetne organizacije.

Zapustil nas je kot komunist, ki je dozorel v svojem internacionalističnem prepričanju, skozi izkušnje, ki si jih je

(Nadaljevanje na 4. strani)

Epilog «manifestacije» na Oslavju

MSI popolnoma osamljena

Ne prikrivamo zadovoljstva zaradi političnega epiloga fašistične «manifestacije», ki je bila dne 4. novembra letos na Oslavju, o kateri smo poročali v prejšnji številki.

Pobuda, s katero so fašisti nameravali vplesti tudi civilne in vojaške oblasti, se je zelo klavrno zaključila.

Na seji goriškega občinskega sveta, ki je bila dne 22. novembra, je MSI dočkala popolno osamlitev. Župan Martina je v imenu občinskega odbora priznal, da je občinska uprava — nasedla. (Kot je znano, se je «manifestacije» na Oslavju, na kateri so pozdravljali po fašistično in prebrali tudi pismo, ki ga je poslal fašistični kolovodja Almirante, udeležil tudi goriški podžupan, vojaška oblast pa je na to «manifestacijo» poslala častno četo in prisoten je bil tudi zastopnik goriškega prefekta).

Župan Martina je na seji občinskega sveta prebral pismo, ki je bilo poslano bojevniki združenjem, ki so priredila «manifestacijo» na Oslavju. V pismu je med drugim podčrtano, da se goriška občina v bodoče ne bo udeležila pobud, ki ne bodo v celoti spoštovale ustavnih vrednot. Izjavam župana so

se pridružile vse protifašistične skupine.

Misovci so zaman skušali «re-dimenzionirati» dogodek na Oslavju. Ni jim uspelo, da bi pritegnili na svojo stran nobenega svetovalca ter ga ogreli za gesla o «spoštovanju padlih za domovino». Neofašistični tajnik Coana se je zato v svojem govoru zagnal tudi proti izjavam, ki jih je svojčas dal socialdemokratski poslanec Ferri glede bivše cone B. Ko je to storil so vsi svetovalci zapustili sejno dvorano.

Goriški občinski svet je torej dal resno lekcijo neofašistom. Dokazal je, da dediči fašističnega režima, ki je popeljal Italijo v agresijo in ruševine, nimajo niti v Gorici domovinskih pravic.

Pristop goriške občine k veličastni protifašistični manifestaciji, ki je bila dne 28. novembra v Rimu, je bil poslednji dokaz obsodbe pokusov prevratniških sil.

Ceprav opozarjamo goriškega župana in občinski odbor na potrebo po večji previdnosti v bodoče, še enkrat potrjujejo naše zadovoljstvo nad tem, kar se je zgodilo in kar imenujemo politični epilog dogodka z dne 4. novembra.

* *

Nadaljevanje

«Dol s fašizmom, naj živi komunizem!»

(Nadaljevanje s 1. strani)

z imenom Angele Davis in Aleksandra Panagulis ter z imeni vseh onih, ki jih imperialistični in fašistični režimi zapisujejo smrti.

Trideset let je minilo od dneva, ko so Pinka Tomažiča usmrtili. V teh desetletjih se je kolo zgodovine krepko zasukalo. Fašizem v Italiji smo zrušili. Tudi nacizem je zrušen. Ustvarili smo novo družbo, ki sicer še ni taka, kakršno si je zamišljal Tomažič, vendar delamo za dosego tega cilja, iščemo specifično pot za ustvaritev socialistične družbe.

Medtem se je naše gibanje močno razraslo in se izpopolnilo. KPI ima danes poldrugi milijon članov, 11.000 sekcij, okrog 100 federacij, ima 8 milijonov volivcev, močno je zastopana v parlamentu in brez nje ni mogoče delati računa. Sodelujemo v upravah občin, pokrajin in dežel, marsikje neposredno upravljamo. Tudi v Trstu imamo čvrsto komunistično organizacijo, močno je zasidrana v vseh slovenskih vaseh. Komunisti so dali odločilen doprinos v preokretu države in preprečili tudi razne reakcionarne poskuse.

Pinko Tomažič ni smel pisati niti poslednjih pisem iz ječe v slovenskem jeziku, ki je bil prepovedan. Danes imamo slovenske šole, pa tudi slovenske kulturno-prosvetne in številne druge organizacije. Svobodno lahko govorimo v svojem jeziku. Vendar še nismo dosegli vseh pravic, ki nam pripadajo, nismo še dosegli globalne rešitve slovenskega vprašanja. Zato moramo nadaljevati enoten in odločen demokratičen boj. Prepričani smo, da bomo ta cilj, kakor tudi vse preostale cilje, dosegli.

Žrtev Pinka Tomažiča in tova-

rišev, kakor žrtev nešteti borcev proti fašizmu in za svobodo, ni bila zaman.

Nadaljujmo enotne akcije

(Nadaljevanje s 1. strani)

narodnih manjšin, ki so bistveni izraz borbe za prenovitev družbe in hkrati tudi preizkusni kamen za preverjanje stopnje demokracije države, ustanov, političnih sil. Toda izjavam načelnega značaja morajo ustrezati politična dejanja, konkretni ukrepi, točne obveznosti. V zvezi z vsem tem pa je bilo zadržanje predsednika vlade nezadovoljivo, saj se je previdno izognil konkretnim obveznostim razen pri tistih vprašanjih, ki se s težavami bližajo rešitvi prav po zaslugi akcije Slovencev in italijanskih demokratičnih sil, v prvi vrsti komunistov (tu se sklicujemo na predlog zakona glede nekaterih vprašanj vključitve enega dela učnega osebja na slovenskih šolah v organik, na nekatera vprašanja glede uporabe jezika, kar pa je v zvezi z reformo zakonikov; sklicujemo se tudi na podporo slovenskim kulturnim ustanovam).

Poleg skrajne generičnosti so v izjavah predsednika vlade (in te najdemo v uradni sintezi njegovega govora) sklicevanja na «nujno občutljivost in prednost», na potrebo po «specifičnih pogledih» in «skrbne proučitve». To nas vznemirja, saj gre za vprašanja, ki so že desetletja nerešena. In, kar je še hujše, srečujemo tudi lažne trditve, kot je, po našem mnenju, trditev, da je dežela Furlanija-Juljska krajina privedla do «bistvenega izboljšanja», medtem, ko je znano, da je prav protiautonomistično zadržanje vlade povzročilo razsodbo ustavnega sodišča, po kateri se dežela ne more zanimati za vprašanja slovenske narodne manjšine.

Posebno resno in žaljivo je, po našem mnenju, stališče, po katerem je, kot je zapisano v uradni sintezi predsednikovega govora, vlada pripravljena delovati za zadovoljitev

V nedeljo, 28. novembra so na Opčinah odkrili veličasten spomenik padlim borcem in žrtvam nacifašizma. Kljub izredno neugodnemu vremenu se je svečanosti udeležila velika množica. Uresničena je torej dolgoletna želja bivših partizanov in aktivistov in seveda tudi svojcev padlih.

pričakovani italijanskih državljanov slovenskega jezika «postopoma in v kolikor jih bo smatrala za zakonita», kot da je enotna spomenica, ki je bila vladi dostavljena že pred enim letom postavljalja pristranske zahteve ali vsaj zahteve, o čigar zakonitosti bi treba šele razpravljati in o katerih naj bi odločala vlada!

V luči tega stališča pripisujemo jasen pomen tistemu delu izjav predsednika vlade, v katerem se omenja obstoj «zgodovinskih in ambientalnih pogojev, ki imajo peku-liarne značilnosti in različnosti» in torej potrebi po različnih metodah izvajanja istega načela. To pomeni konkretno, da vlada namerava tudi v bodoče deliti slovensko manjšino v tri kategorije, razdeljene po pokrajinah. Ni slučajno, da je v tem okviru predsednik Colombo omenil odprto vprašanje Nadiških dolin, ki ga je postavila delegacija, in da je zahtevi delegacije same predpostavil nasprotna stališča, ki jih je v preteklosti imela vlada, po katerih je potrebno «proučiti» tamkajšnji položaj, zato, da ne bi zadovoljitev enih vznevoljila drugih! Z drugimi besedami povedano, gre za sprejem političnega stališča, ki v bistvu negira obstoj Slovencev v Nadiških dolinah, zato da ne vznevolji... drugih.

Zares težko je razumeti, kako je mogoče misliti na plodno delo s strani vlade na teh osnovah, s tako politiko! Vprašanje se tiče, kot je jasno, vladnih političnih sil in v prvi vrsti KD. In ne le na vsedržavni ravni temveč tudi na deželni in krajevni ravni. Krajevne vodilne skupine KD, (ki niso nikoli hotele sodelovati v enotnih akcijah na tem področju) so vse prej kot odtujene izjavam, ki jih je dal poslanec Colombo in političnim stališčem, ki jih te odražajo.

Končno ni slučajno, da srečanje v Rimu ni našlo ustreznega odmeva v tisku, radiu in na televiziji. Prav gotovo ne gre za skromnost vladne strani. Bolj gotovo je, da dogodku niso pripisovali posebnega pomena in da so ga smatrali kot uradno dolžnost, kot izpolnitev formalne obveznosti, kateri se ni bilo mogoče več izogniti. Res je, da ni dokazov o seji ministrskega sveta, ali o morebitnem posvetu z drugimi ministri, ki so pristojni za ta sektor, kjer bi konkretizirali ali določili morebitna konkretna dejanja v zvezi z vprašanji, ki jih postavlja slovenska narodna manjšina. V enem letu je prav gotovo bilo mnogo možnosti pa tudi časa za to, seveda če bi obstajala politična volja. Iz tega izhaja nujnost, da se nadaljuje enotna akcija zato, da to srečanje s predsednikom vlade ne bi ostalo izolirana epizoda, ter izgledalo kot zaključek borbe. Ta dogodek mora biti le etapa za napredo-

vanje na enotni osnovi, ki je bila dosežena v tem letu. Prizadevati si je treba za nadaljnjo razširitev osnove borbe same z mobiliziranjem množic in zavzetostjo Slovencev ter italijanskih demokratičnih ljudskih sil.

Eden od ustreznih sedežev za stvarno konfrontacijo stališč, za preizkušnjo političnih sil in za bodoče preciziranje odgovornosti mora biti parlament, kjer sta bila predložena zakonska predloga KPI in PSI.

Enotno se moramo boriti za to, da se bo čim prej začela razprava. Zahtevati je treba točno obveznost. Mi smo že dolgo časa angažirani v tem pogledu in naredili bomo še druge korake za to, da ne bo prišlo do odložitve.

Nov mejnik v odnosih

(Nadaljevanje s 1. strani)

Obisk pri Columbu pa si moramo vseeno tolmačiti kot važen dogodek na poti borbe za naše pravice, ki jo moramo po tem pomembnem srečanju s še večjo odločnostjo nadaljevati. Enotnost, ki se je porodila med predstavniki Slovencev, pa se mora razširiti na slovenske množice povsod, kjerkoli te živijo. Predvsem pa se moramo zavdati, da ne bo naša borba nikdar žela uspehov brez odločne podpore demokratičnih Italijanov. V nadaljnji borbi bomo klicali na odgovornost KD v pokrajinskem in deželnem merilu, ker nismo tako naivni, da ne bi vedeli, da so bili Colombovi odgovori svetovani prav iz Trsta.

Zato moramo nadaljevati demokratični in množični boj za pravice, ki jih predvideva republiška ustava, ki je sad protifašističnega odporništva, kateremu so Slovenci iz naše dežele dali izredno velik doprinos.

(*) Medtem je bila objavljena izjava podpisnikov spomenice. Ker je bila redakcija lista zaključena, izjave na objavljamo.

Govor predsednika vlade

(Nadaljevanje z 2. strani)

jih je uvedel fašistični režim in ki niso v skladu z duhom ustave, kot je na primer vprašanje izvirnih priimkov.

Končno je predsednik vlade omenil nekatera vprašanja, ki obstajajo na področju javnih uradov in ki zahtevajo specifična poglobljanja, ter podčrtal, da je vlada pripravljena, da deluje za postopno zadovoljitev pričakovani italijanskih državljanov slovenskega jezika in v skladu z zakonitostjo. To s proučitvijo potrebnih zakonodajnih aktov, in upravnih ukrepov, ki bodo omogočili učinko-

vite in nagle rezultate glede meznih vprašanj in v skladu mi okoliščinami.

To je sinteza govora pred vlade, povzeta iz uradnega s ki je bilo objavljeno v Palači Značilno je, da vtem sporod omenjena vprašanja Beneške nije, o katerih so slovenski govorili in jih je omenil tudi vlade. V zvezi s temi vprašanji je predsednik C rekkel: « Od vas sem sli ste omenili odprto vprašar diških dolin. O tem lahko re smo v preteklosti poleg vaših slišali tudi nasprotna stališča ne pomeni, da imamo do preb teh krajev kak predsedek in radi tega ne bi analizirali šnjega položaja. Vprašanja b preučiti zato, da ne bi ena ure želja napravila škodo na dru ni».

Ob 30-letnici proc

(Nadaljevanje s 3. stran)

Lavo Čermelj (dosmrtna ječa drev Čok (12 let), Leopold Č let), Anton Danev (10 let), Di Lenardo (oproščen), Jakc lenc (30 let), Albin Duje (3 Vladimir Dujmovič (30 let), Gašperšič (30 let), Ivan I (smrt), Franc Kavs (dosmrtna Ivan Klavora (30 let), Jo (oproščen), Simon Kos (smir sip Kosovel (15 let), Angel Ku (16 let), Štefan Lovrečič (15 Vladimir Mankoč (12 let), F Mlekuž (6 let), Roman Pah let), Giovanni Postogna (3 Ludvik Požrl (30 let), Ludvil zelj (30 let), Srečko Rejec (3 Ferdinand Rukin (7 let), Sardoč (dosmrtna ječa), Jakomec (30 let), Avgust Sfligoj let), Slavoj Slavik (15 let), Sluga (30 let), Viktor Sostič (24 Bruno Stanič (12 let), Anton (dosmrtna ječa), Albin Škrlj (30 Karlo Štefančič (10 let), Lt Šurm (12 let), Pinko Tor (smrt), France Tončič (16 let), ceslav Tuta (30 let), Franc U (12 let), Jože Uičič (30 let), M Urbančič (8 let), Adolf Uršič let), Ivan Vadnal (smrt), Ivan tovec (30 let), Vidko Vremec let), Stanišlav Vuk (15 let), Zidarič (6 let), Mirko Zornik let.

Na smrt so obsodili 9 obtožen Štirim so spremenili kazen na smrtno iečo. Pinka Tomažiča, torija Bobka, Ivana Ivančiča, S na Kosa in Ivana Vadnala so onemskem strelišču u mrtili dne decembra 1941.

Pinko Tomažič je pred smrtjo pisal svoj politični testament in tresljivo izpoved komunista. (Te ment objavljamo na drugem me Op. uredn.).

Tovariš Venček Krečič

(Nadaljevanje s 3. strani)

pridobil v slovenskih prosvetnih or nizacionih, v ilegalnem delovanju in boju proti nacifašizmu. Svoje življe je posvetil stvari delavskega razre boju proti fašizmu in nasilju, obrar slovenskih pravic in istočasno t stvari enotnosti med Slovenci, utrdit bratstva med Slovenci in Italijani krepitve partije.

Barkovljanski tovariši so mu hvale za njegov doprinos. Posvetili so i soominski večer in ob isti priliki njem pomenovali svoj sedež part pri Rumeni hiši.

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino
Direktor Marija Bernetič
Ureja uredniški odbor
Odgovorni urednik
Anton Mirko Kapelj
Tisk: Tip. Riva - Trst
Ulica Torrebiana, 12